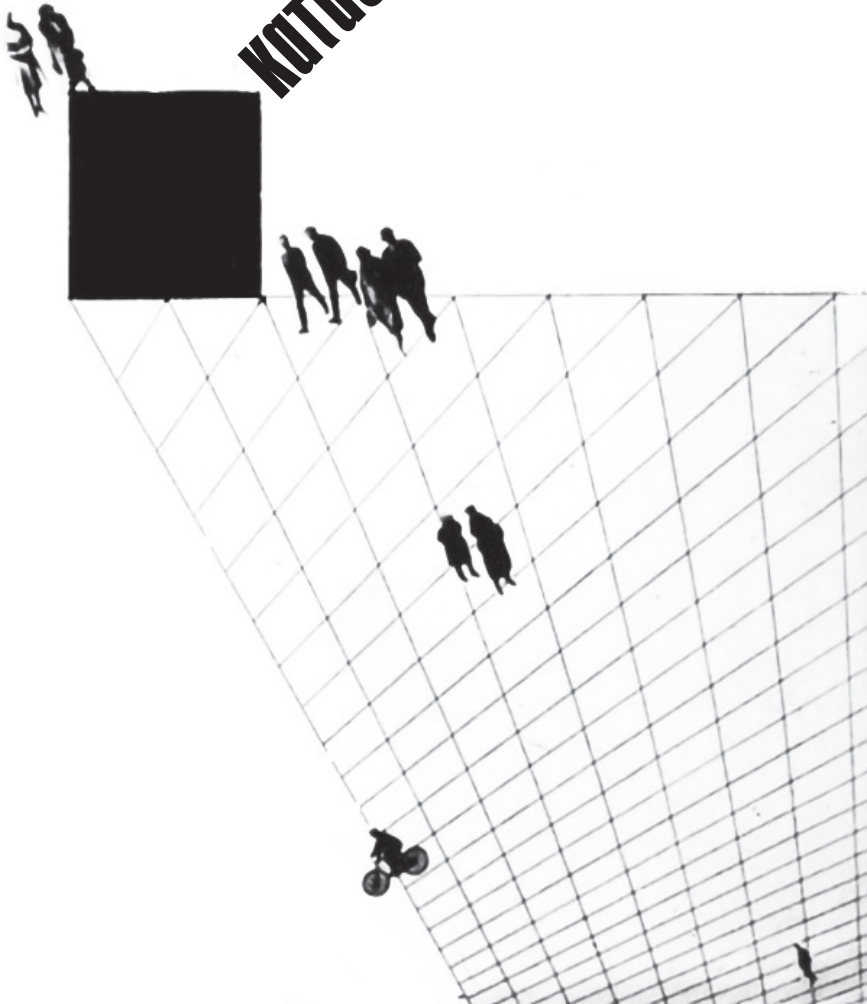


**ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗ:**



**οι διαδρομές της «νεανικής βίας»  
και η ανάγκη διαρκούς καταγραφής της**



**ΙΟΥΝΗΣ 2024**  
**για το 8ο ελευθεριακό φεστιβάλ Βιβλίου Ιωαννίνων**



## Ιστορίες για (νέους) αγρίους

### Η «νεανική παραβατικότητα» ως κοινωνική απειλή

Το ζήτημα περί νεανικής παραβατικότητας και της παρουσίας της ως κοινωνικής απειλής δεν είναι νέο. Στην πραγματικότητα μετράει πολλά χρόνια πίσω, με τη διαμόρφωσή του ως κοινωνικού φαινομένου και τις ποινικές-προνοιακές προβλέψεις να συγκροτούνται κατά βάση τις δεκαετίες '50 και '60. Πρόκειται για ένα ζήτημα, το οποίο, όπως θα υποστηριχτεί παρακάτω, εξελίσσεται μέσα στα χρόνια, με τη συμμετοχή ενός πλέγματος ειδικών επιστημόνων (ψυχολόγων, ψυχιάτρων, κοινωνικών επιστημόνων κλπ), των μίντια, γονέων-κηδεμόνων, διαφόρων θεσμικών παραγόντων όλων των αποχρώσεων, και βέβαια του αστυνομο-δικαστικού συμπλέγματος. Οι εξάρσεις και υφέσεις σχετικά με το «φαινόμενο» παρακολουθούν τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις, με την «ανησυχία» να εντείνεται σε κρίσιμες περιόδους, σε περιόδους σημαντικών πολιτικών και κοινωνικών μετασχηματισμών. Τα τελευταία δύο τουλάχιστον χρόνια φαίνεται ότι υπάρχει μια πύκνωση των λόγων και τεχνικών καταστολής. Θεωρώντας ότι η διαχείριση της λεγόμενης «νεανικής βίας» είναι αδιάρρηκτα συνδεδεμένη με την αντιμετώπιση από την πλευρά των διαχειριστών της εξουσίας συνολικά των «επικίνδυνων τάξεων», των εστιών απειθαρχίας, της μη συμμόρφωσης στις αστικές αξίες, στο δόγμα «ησυχία, εργασία, κατανάλωση, τάξη, ασφάλεια», χρειάζεται, και σε αυτή την περίπτωση, να συνδέσουμε τα κομμάτια μεταξύ τους, αυτά που υποστασιοποιούν το ζήτημα ως «κοινωνική απειλή», να το αποκαταστήσουμε ερμηνευτικά, ώστε να τοποθετηθούμε με σαφήνεια απέναντι στους διωκτικούς-πειθαρχικούς μηχανισμούς.

### Μια απαραίτητη ιστορική αναδρομή

Η «νεανική παραβατικότητα» συγκροτείται ως διακριτό κοινωνικό φαινόμενο στα τέλη του 19ου αι. στην Αγγλία, με την «εγκληματική» συμπεριφορά των νέων να αναδεικνύεται σε σοβαρό πρόβλημα της τότε αγγλικής κοινωνίας<sup>1</sup>. Νομικοί, δικαστές, φιλόσοφοι, κληρικοί και διάφοροι νομοταγείς πολίτες συμμετέχουν στη διαμόρφωσή του ως φαινόμενο. Είναι μια περίοδος κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών μετασχηματισμών, με ένταση της εκβιομηχάνισης και νέα δεδομένα να διαμορφώνονται στην απασχόληση και την αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού. Όλο και περισσότεροι εκπρόσωποι της αστικής τάξης στρέφουν την προσοχή τους σε όσους ανήλικους εμφανίζουν συμπεριφορές που θεωρούν παρεκκλίνουσες. Κυβερνητικοί αξιωματούχοι, κοινωνικοί μεταρρυθμιστές, επιστήμονες και φιλόσοφοι εξελίσσουν τους ορισμούς περί «παράνομης συμπεριφοράς» και εισάγουν μια νέα κοινωνική κατηγορία, αυτή των ανήλικων παραβατών. Η στατιστική, η ψυχιατρική και η κοινωνιολογία συμβάλλουν τα μέγιστα στην ανάπτυξη λόγων, πρακτικών και θεσμών για την αντιμετώπισή τους

1 «Νέοι εν κινδύνω», επιτήρηση, αναμόρφωση και δικαιοσύνη ανηλίκων μετά τον πόλεμο, Ε. Αβδελά, 2013

αλλά και την πρόληψη-αποτροπή των νέων από «επικίνδυνες έξεις». Έτσι, οι ανήλικοι γίνονται θεσμικό υποκείμενο. Αντίστοιχες κινήσεις «σωτηρίας» των παιδιών επιτελούνται και στις ΗΠΑ, χωρίς ωστόσο να περιορίζονται μόνο στον αγγλόφωνο κόσμο. Η συγκρότηση της «νεανικής παραβατικότητας» ως διακριτό κοινωνικό ζήτημα που απαιτεί θεσμική διαχείριση για να αντιμετωπιστούν οι απειλές (με κάποιες διαφοροποιήσεις από χώρα σε χώρα) έχουν κάποια κοινά στοιχεία: κατανομή της ευθύνης μεταξύ κράτους και οικογένειας (με τις οικογένειες από τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα να βρίσκονται αντιμέτωπες με νέες μορφές ελέγχου και ρύθμισης), αναζήτηση «ισορροπίας» μεταξύ ηθικής αναμόρφωσης και σωματικής τιμωρίας, μεταξύ φροντίδας και ελέγχου. Το φαινόμενο γίνεται αναμφισβήτητο όταν πλαισιώνεται με ειδικούς θεσμούς με εξειδικευμένο προσωπικό (βλ. αναμορφωτήρια, δικαστήρια ανηλίκων).

Ο «ανήλικος εγκληματίας», όρος που σταδιακά θα αντικατασταθεί με τον «ανήλικο παραβάτη», βρίσκεται ως κατηγορία σε διαδικασία συνεχούς επανασυγκρότησης. Αρχικά ταυτίστηκε με τις «επικίνδυνες τάξεις» και την ανάγκη να υπαχθούν αυτές σε ηθική ρύθμιση, με τις δημόσιες ανησυχίες να επικεντρώνονται στην ανεργία, την έλλειψη πειθαρχίας και τον «ηθικό εκφυλισμό». Στις αρχές του 20ου αι. οι «απείθαρχοι έφηβοι» μπαίνουν στο στόχαστρο, σε ένα πλαίσιο ελέγχου του ανήλικου εργάτη/εργάτριας, ενώ στα μέσα του ίδιου αιώνα η μέριμνα εστιάζεται στον «διαταραγμένο ένοχο», μετατόπιση που αντανάκλα την μεγάλη συμμετοχή στη διαχείριση του ζητήματος προνοιακών μηχανισμών και σχετικών επιστημόνων/επαγγελματιών (ψυχιάτρων, ψυχολόγων κλπ). Η εφηβεία συγκροτείται πλέον ως περίοδος της ζωής με ειδικά χαρακτηριστικά, στη βάση του συνολικότερου εγχειρήματος επιστημονικοποίησης του κοινωνικού και υπαγωγής κοινωνικών ομάδων σε κανονιστικά πρότυπα. Ιδωμένη ως διαταραχή, αναδεικνύεται σε ηλικιακή περίοδο κατά την οποία είναι κρίσιμης σημασίας η ανάγκη καθοδήγησης και προστασίας ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος της ηθικής παρεκτροπής και η εγκληματική συμπεριφορά. Ένας ολόκληρος στρατός από κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους, επιμελητές ανηλίκων, εργαζόμενους με νέους, φροντιστές και φροντίστριες παιδιών, αστυνομία, δικαστές, υπηρεσίες φυλακών ανταγωνίζονται για τον έλεγχο και την επιτήρηση των νέων.

Το πρώτο δικαστήριο ανηλίκων λειτούργησε το 1899 στο Σικάγο. Στην Ευρώπη, ο συγκεκριμένος θεσμός αναπτύσσεται κυρίως από τον μεσοπόλεμο και έπειτα, σε ένα κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο που προσφέρει έδαφος για θεσμικές παρεμβάσεις. Ως τα μέσα του 20ου αι. στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες υπήρχε μια κάποια διακριτότητα στους μηχανισμούς δικαιοσύνης των ανηλίκων που ρύθμιζαν τόσο τη δικαστική διαδικασία όσο και την αναμορφωτική μεταχείριση και την πρόνοια. Οι αναμορφωτικές μέθοδοι που προωθούσαν οι ειδικοί δεν αποσκοπούσαν τόσο στην καταστολή όσο στην αυτοπειθαρχηση: τα ανήλικα έπρεπε να πειστούν και να προσαρμόσουν αυτοβούλως τη συμπεριφορά τους στις κυρίαρχες αστικές και έμφυλες αξίες. Έτσι, συντελείται μια στροφή από τις μορφές νομικής απαγόρευσης και ποινικότητας σε νέο τρόπο κανονικοποίησης. Γύρω από το δικαστήριο ανηλίκων εφαρμόστηκαν νέες εξουσίες κρίσης και ελέγχου στις οικογένειες προβληματικών και απείθαρχων παιδιών, οι οποίες χρησιμοποίησαν τη νομική διαδικασία σαν ένα είδος συνεδρίασης ή διαγνωστικής συνάντησης, αναθέτοντας σε κοινωνικούς λειτουργούς και επιμελητές να ελέγξουν και να αναφέρουν την κατάσταση στα σπίτια των ανηλίκων. Έτσι, το δικαστήριο ανηλίκων συνέβαλε στο να διευρυνθεί η κρατική παρέμβαση στην οικογενειακή ζωή στο μεγαλύτερο μέρος της Ευρώπης, δίνοντας νέο περιεχόμενο στην αστυνομική εποπτεία των οικογενειών. Σύμφωνα με τον J. Donzelot, το δικαστήριο ανηλίκων «υποδύθηκε μια ορατή μορφή του κράτους-οικογένεια, της κηδεμονευτικής κοινωνίας».

Οι λόγοι περί αύξησης των παράνομων πράξεων από ανήλικους στο πρώτο μισό της δεκαετίας του '40 επικεντρώνονται στη φτώχεια και την πείνα, δηλαδή συνδέονται κατά βάση με τις οικονομικές συνέπειες του πολέμου. Μεταπολεμικά, οι αιτιάσεις για το φαινόμενο της νεανικής παραβατικότητας εστιάζουν στα τραύματα του πολέμου, την απουσία της πατρικής επιτήρησης, τη διαβρωτική επίδραση της εξοικείωσης με τον θάνατο. Οι εντεινόμενες ανησυχίες σχετίζονται με την κρίση του θεσμού της οικογένειας που είχε επιφέρει ο πόλεμος και αντανάκλουν την ανάγκη να ενισχυθούν οι οικογενειακοί δεσμοί.

Τη δεκαετία του '50 η «νεανική παραβατικότητα» γίνεται σχεδόν παγκόσμια κοινωνικό ζήτημα που απασχολεί τόσο τις εθνικές κυβερνήσεις όσο και τους νεοσύστατους διεθνείς οργανισμούς. Ειδικοί, θεσμικοί παράγοντες και Τύπος αγωνιούν για τον κίνδυνο που απειλεί την κοινωνική συνοχή. Δημοσιεύονται έρευνες για το ζήτημα που συνοδεύονται και από αντίστοιχες ρυθμίσεις για την αντιμετώπισή του: στις Ηπα, Αυστρία, Βρετανία, Γερμανία, Ιταλία και σε πολλά ακόμα ευρωπαϊκά κράτη, σε Αυστραλία, Ισραήλ, Ιαπωνία, αλλά και στη Σοβιετική Ένωση και Ουγγαρία λαμβάνονται μέτρα για να προστατεύσουν τη «νεολαία» από «ανήθικες επιρροές» και να

την επαναφέρουν στους κανόνες της «ορθής συμπεριφοράς». Ο όρος νεολαία κατοχυρώνεται πλέον ως ομάδα ατόμων που θεωρείται ότι φέρουν κοινά ψυχολογικά και συμπεριφορικά χαρακτηριστικά που συνδέονται με την ηλικία τους. Στόχος είναι να παταχθεί η βία που αποδίδεται κυρίως τότε σε ομάδες νεαρών αντρών, οι οποίοι παίρνουν διάφορα ονόματα: τεντιμποί στην Αγγλία (εξ' ου και το ελληνικό τεντιμποίς), ρόκερς στις ΗΠΑ, χαλπ-στάρκεν στη Γερμανία, τεπίτσι στην Ιταλία, τσότσις στη Νότια Αφρική, τόκιο γιάκου στην Ιαπωνία, στυλιάγκι στη Σοβιετική ένωση κλπ. Οι πολιτικές για την αντιμετώπιση του θέματος συνδέονται με την ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας. Οι μεταπολεμικές ανησυχίες των διαχειριστών της εξουσίας με τους ειδικούς τους περιστρέφονται γύρω από την πρόληψη, την εύρεση τρόπων να μην πυροδοτηθούν συμπεριφορές «αντικοινωνικές» και κατά συνέπεια «παραβατικές», δηλαδή δυνάμει «εγκληματικές». Οι συμπεριφορές αυτές εντοπίζονται κατά κύριο λόγο στην οικογένεια, τη γειτονιά, τις παρέες, τις πλατείες, σε ορισμένες μορφές κοινωνικοποίησης. Ταυτόχρονα, οι φορείς και οι ειδικοί διευρύνονται, εξειδικεύονται και ανανεώνονται συνεχώς, παράγοντας προτάσεις για την «απροσάρμοστη νεολαία» όχι απλά ως γνώμες, αλλά συγκροτημένες ως γνώση, δηλαδή διεκδικώντας αυθεντία (με την κοινωνική ψυχολογία σε προεξέχουσα θέση).

*Η ψυχολογία και ό,τι ονομάζεται «ψ γνώσεις» νομιμοποίησαν την παρέμβαση πάνω στην ανθρώπινη συμπεριφορά στο όνομα της ατομικής αρμονίας με την κοινωνικά προσδοκώμενη βέλτιστη διαγωγή και των ωφελημάτων της εναρμόνισης αυτής για το ίδιο το άτομο. Η ψυχολογική προσέγγιση συνεπαγόταν μια ανεπαίσθητη μετατόπιση στη θεώρηση της «αντικοινωνικής» ή ακόμη και της «εγκληματικής» συμπεριφοράς με σημαντικές συνέπειες για τις τεχνικές διακυβέρνησης. Προτάσσοντας την «προσωπική ομαλότητα», την οποία έκρινε με βάση τις κοινωνικές της συνέπειες, ανήγαγε τις «διαταραχές» της σε ψυχολογικό σύμπτωμα ακατάλληλου περιβάλλοντος και αρνητικών επιρροών και έτσι την έκανε ατομικό διακύβευμα. Στην περίπτωση των ανηλίκων, η εξατομίκευση αυτή απέκτησε διευρυμένο περιεχόμενο, στόχευσε στην οικογένεια. Οι ειδικοί καλούσαν να παρατηρήσουν τις καθημερινές δραστηριότητες της ζωής και των σχέσεων των μελών της, να κρίνουν τον βαθμό συμπίεσης ή απόκλισης από κανόνες που οι ίδιοι διαμόρφωσαν και να τις υπαγάγουν σε καθεστώς αναμόρφωσης...<sup>2</sup>*

Στις δεκαετίες που ακολουθούν δημοσιοποιούνται εκθέσεις (π.χ. έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης 1960), γίνονται άφθονα σεμινάρια, ενώ το 1989 θεσπίζεται η «Διεθνής συνθήκη για τα δικαιώματα του παιδιού». Από το '90 και έπειτα, μοιάζει να κοπάζει η υπερπαραγωγή λόγου για το ζήτημα, χωρίς αυτό βεβαίως να σημαίνει ότι παύουν και οι προβλέψεις για την πάταξη του φαινομένου. Μαζί με τους λόγους περί δικαιωμάτων των παιδιών, φαίνεται να υπάρχει μια «τιμωρητική στροφή» (περνάμε από το children at danger στο children as danger). Σε κάθε περίπτωση, επιβεβαιώνεται ότι το ζήτημα της «νεανικής παραβατικότητας» συνδέεται με ζητήματα ασφάλειας, δικαιοσύνης, με τον έλεγχο της οικογένειας, παράγει λόγους και συστήματα γνώσης από ένα μεγάλο πλέγμα ειδικών, όπως και θεσμούς. Πρόκειται, δηλαδή, για ένα κατεξοχήν πολιτικό ζήτημα.

## **Η ελληνική εκδοχή για τη «νεανική παραβατικότητα»**

Η λεγόμενη νεολαία και η παρεκκλίσεις της δεν θα αποτελέσουν κοινωνικό γεγονός για το ελληνικό κράτος του 19ου αι., όπως σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Η ιδιωτική και κρατική παρέμβαση θα εστιάσει κατά βάση στα περιπλανώμενα και άπορα παιδιά στην Αθήνα από τα μέσα του 19ου κι έπειτα, με τη μέριμνα αυτή να επικυρώνει, όπως και σε άλλα κράτη, το δημόσιο κύρος των αστών, την αστική ηγεμονία. Στην ελληνική της εκδοχή, συνδέεται με τη γενικότερη αναβάθμιση της θέσης των παιδιών και από την άλλη με τη διαμόρφωση του οικιακού ιδεώδους, του «καταφυγίου» των μελών της οικογένειας, στη συγκρότηση του οποίου οι γυναίκες-μητέρες αναλαμβάνουν την «ιερά κατεργασία των ηθικών χαρακτήρων». Προς χάριν της «κοινωνικής υγείας», οι αστοί φιλάνθρωποι θα διαμορφώσουν θεσμούς για την υποκατάσταση των ελλείψεων του οικογενειακού χώρου, κυρίως όμως για να εξασφαλίσουν την κανονικοποίηση διά της εργασίας. Οι πρωτοβουλίες αυτές καθοδηγούνται από την πεποίθηση ότι η φτώχεια συνδέεται με ανηθικότητα και δυνητικά με το έγκλημα. Σύμφωνα με την Μ. Κορασίδου στη φτώχεια αποδίδεται μια σειρά ηθικών ελλείψεων. Το έγκλημα προϋποθέτει την έλλειψη ηθικών αρετών και αισθημάτων. Έτσι, φτώχεια και έγκλημα εξισώνονται από τους αστούς. Ωστόσο, οι αντίστοιχες πρωτοβουλίες παραμένουν περιορισμένες και εκπορεύονται από μια ανάγκη ανταπόκρισης στις εγχώριες ανάγκες για πειθήνιο εργατικό δυναμικό στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος. Τα τελευταία χρόνια του 19ου αι. θα αρχίσουν να λειτουργούν φυλακές ανηλίκων (το τμήμα παιδιών στις φυλακές Συγγρού από το 1891 και το εφηβείο Αβέρωφ

από το 1896 ως το 1916 για τριακόσιους άρρενες ανήλικους έως 20 ετών). Ιδιωτικές πρωτοβουλίες χρηματοδοτούν τη λειτουργία τόσο των φυλακών για ανήλικους εγκληματίες όσο και των ορφανοτροφείων για ορφανά, εγκαταλελειμμένα παιδιά (τους πρόδρομους των αναμορφωτηρίων), με τις δύο κατηγορίες ανηλίκων να συνδέονται μέσα από την ιδεολογία της ηθικοποίησης.

Μετά τον πόλεμο στη Μικρά Ασία και την ανάγκη διαχείρισης των μεγάλων προσφυγικών πληθυσμών το κράτος ιδρύει εθνικά ορφανοτροφεία (1922) και εθνικούς παιδικούς σταθμούς (μεταξύ 1923-1935). Την ίδια περίοδο ιδιωτικοί φορείς (π.χ. Γενική Εταιρεία προστασίας παιδικής και εφηβικής ηλικίας, Σύνδεσμος Ελληνίδων για τα δικαιώματα της γυναίκας, Εθνικό Συμβούλιο Ελληνίδων κλπ) μαζί με πλήθος νομικών, γιατρών, παιδαγωγών και κρατικών αξιωματούχων παρεμβαίνουν και αποκαθιστούν σε πρόβλημα προς διαχείριση «το ζήτημα των νέων».

Στον μεσοπόλεμο ξεκινάει επίσης η συζήτηση για τα παιδικά δικαστήρια, που συνοδεύεται από νομοσχέδια, υπομνήματα και συμπράξεις επιστημόνων, ιδιωτικών φορέων και κράτους, με το πρώτο τέτοιο δικαστήριο να γίνεται τον Μάρτιο του '40. Δικαστήρια ανηλίκων λειτουργούν εντατικά και κατά τη διάρκεια του Β' παγκόσμιου πολέμου (μόνο τον πρώτο χρόνο δικάστηκαν 4.600 ανήλικοι). Τα παιδικά δικαστήρια γίνονται ο άξονας γύρω από τον οποίο οργανώνεται ένα σύστημα «ορθοπαιδικό», που θα ισιώνει τη «στρεβλωμένη φύση του παιδιού» και θα το παραδίδει «στην κοινωνία μέλος υγιές, παράγοντα ευεγερτικό». Στη διαχείριση της νεανικής εγκληματικότητας/παραβατικότητας, επεκτείνεται, όπως και σε άλλες περιπτώσεις (π.χ. διαχείριση της πορνείας, των ομοφυλόφιλων, των φτωχών), η χρήση ιατρικής ορολογίας στην ερμηνεία «κοινωνικών φαινομένων», η ηθικοποίηση της υγείας και η ιατρικοποίηση της ηθικής -στη συγκεκριμένη περίπτωση η παρουσίαση της εγκληματικότητας ως παθολογίας, ως «κοινωνικής ασθένειας» (το έγκλημα ως βιο-κοινωνικό φαινόμενο). Το 1936 δημιουργείται στον Πειραιά η πρώτη Αλφειούπολη, το πρότυπο Αναμορφωτικό σχολείο Πειραιά. Ένας νέος θεσμός εισάγεται, οι εταιρίες προστασίας ανηλίκων (ΕΠΑ) που χρηματοδοτούνται από το κράτος, με ρόλο την υποβοήθηση των δικαστηρίων ανηλίκων, συντάσσοντας, μεταξύ άλλων, ψυχοβιολογικά δελτία για την «αντικοινωνική συμπεριφορά των αδικοπραγούντων ανηλίκων».

Κατά τη διάρκεια του εμφυλίου η προστασία παιδιών και εφήβων μετατρέπεται σε μείζον πολιτικό ζήτημα, μέσα από την αντιπαράθεση για το «παιδομάζωμα» και «παιδοφύλαγμα» (με επίκεντρο τον έρανο της Φρειδερίκης με στόχο να «σώσει» τα παιδιά από το να μπουν στον ΔΣΕ και να μετακινηθούν σε σοσιαλιστικές χώρες). Το υπουργείο δικαιοσύνης με εγκύκλιο συνιστά «την εθνική διαπαιδαγώγησιν και αποτοξίνωσιν αυτών από των αναρχικών θεωριών» στα κατάλληλα αναμορφωτήρια.

## **Οι «κρίσιμες» δεκαετίες '50-'60 για την αποκατάσταση του ζητήματος ως κοινωνικού γεγονότος**

Με τον ποινικό κώδικα (ΠΚ) και τον κώδικα ποινικής δικονομίας του 1950 τα δικαστήρια ανηλίκων εντάσσονται στο γενικό ποινικό δίκαιο (κώδικας στα πρότυπα ελβετίας και γαλλίας) που προκρίνει την αγωγή έναντι της ποινής. Το 1954 δημιουργείται η Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων (που θα αποτελέσει την κατεξοχήν υπηρεσία διακυβέρνησης των «παραστρατημένων» ανηλίκων τις δεκαετίες '50 και '60). Τα αναμορφωτικά μέτρα, με πλήθος νομοθετημάτων και εγκυκλίων, αφορούν όχι μόνο στους ανήλικους που καταπάτησαν τον νόμο αλλά κυρίως όσους θεωρούν ότι βρίσκονται σε «ηθικό κίνδυνο». Οι σχετικές ανησυχίες σε ελλαδικό επίπεδο έχουν ως συνήθεις αιτιολογίες για τη νεανική παραβατικότητα τη φτώχεια, τον καταναλωτισμό και τη μίμηση δυτικών προτύπων από τα ανερχόμενα μεσαία στρώματα. Η εκκλησία, το κράτος και η δικαιοσύνη παραμένουν οι τρεις κύριοι πυλώνες διαχείρισης. Πάραυτα, η «νεολαία» αντιμετωπίζεται από όλες τις αποχρώσεις του πολιτικού φάσματος με όρους παθολογίας, που συγκλίνουν στον κίνδυνο που ενέχουν οι νέες μορφές κοινωνικότητας και ψυχαγωγίας (π.χ. κινηματογράφος, χορός, πάρτι), θεωρώντας τες υπεύθυνες για την «ηθική παρεκτροπή».

Η «νεολαία» αναδεικνύεται στον κατεξοχήν αστάθμητο παράγοντα του κοινωνικού και πολιτικού σχεδιασμού της μετεμφυλιακής περιόδου, με τις παρεμβάσεις της «δεξιάς» να προηγούνται χρονικά και την «αριστερά» να λαμβάνει πρωτοβουλίες για το ζήτημα κυρίως από τα τέλη της δεκαετίας του '50. Και οι δύο, ωστόσο, θα αντιπαραθέσουν τις «κακές έξεις της νεολαίας» με τις δραστηριότητες που κάθε πλευρά αξιολογεί ως «υγιείς»

και «κοινωνικά και εθνικά επωφελείς». Καθώς εμφανίζονται νέου τύπου «νεανικές» πρακτικές που δεν εντάσσονται στους όρους συγκρότησης της κεντρικής πολιτικής σκηνής, και ενώ ο κυρίαρχος πολιτικός διπολισμός αποκτά νέο περιεχόμενο, οι δύο πόλοι θα επιδιώξουν εξίσου τον έλεγχο της «νεολαίας», που αναδεικνύεται έτσι σε πεδίο αντιπαράθεσης για τη συγκρότηση νέων ηγεμονιών στην ελληνική κοινωνία.

Σύμφωνα με την Ε. Αβδελά, η συστηματική ταύτιση της «νεανικής εγκληματικότητας» με την «ανηθικότητα» έχει μια ιδιαίτερη σεξουαλική συνδήλωση. Η «έκλυση των ηθών» ή η «ηθική κατάπτωση» παραπέμπουν στην ανατροπή της παραδοσιακής ιεραρχίας στην οικογένεια και τις έμφυλες σχέσεις, που με τη σειρά της αποδίδεται στον αστικό τρόπο ζωής και αναγορεύεται στον κατεξοχήν κίνδυνο που συνοδεύει την «πρόοδο». Η «ηθική» γίνεται συνώνυμη της «σεξουαλικής ηθικής». Έτσι, η αναδιάρθρωση στις έμφυλες σχέσεις αναγορεύεται σε σημαντική συνιστώσα της κοινωνικής και πολιτικής κρίσης. Και αυτό πιστοποιείται και από την έμφυλη διάκριση που συνοδεύει τους «νέους εν ηθικώ κινδύνω». Για τους απείθαρχους «νέους» οι «αντικοινωνικές» συμπεριφορές συνοψίζονται στον χαρακτηρισμό του τεντιμπούσμου (στους δράστες αποδίδεται εμπρόθετη-ενεργητική στάση), ενώ για τις «νέες» επιφυλάσσεται παθητικός ρόλος στην παρέκκλιση (που συνήθως είναι παραβίαση της «αγνότητας»), παρουσιαζόμενα ως πρόσωπα που δεν δρουν αυτοβούλως. Για τις τελευταίες, πέραν της στενής επιτήρησης και ελέγχου από την υπηρεσία επιμέλειας ή την εισαγωγή σε αναμορφωτήριο, συχνά υπάρχει και η «λύση» του γάμου και της απόκτησης παιδιών ως ένα είδος περισπασμού για την «επιστροφή στον ίδιο δρόμο», μοντέλο εναρμονισμένο με το κυρίαρχο κανονιστικό πρότυπο θηλυκότητας.

## Νόμος 4000/1959

Η κορύφωση της ηθικολογίας για την «ηθική παρεκτροπή των νέων» συμπίπτει με τον νόμο 4000/1959 που ψηφίστηκε από όλες τις πτέρυγες της βουλής και προέβλεπε την αύξηση των ποινών για πλημμεληματικές πράξεις ανηλικών -σωματικές βλάβες ή κακώσεις, εξυβρίσεις ή κλοπές αυτοκινήτων-, όταν «εκ του τρόπου, του χρόνου και των εν γένει περιστάσεων, η συγκεκριμένη πράξη μαρτυρή ιδιαίζουσαν θρασύτητα του υπαιτίου και προκλητικότητα έναντι της κοινωνίας». Η μεγάλη δημοσιότητα της διαπόμπευσης των «τεντιπόδων» (στην υπόθεση «γιαουρτώματος» της Κυψέλης, οι «δράστες» θα κουρευτούν γουλί, θα τους κρεμάσουν στο λαιμό μια πινακίδα «είμαστε τεντιπόδες» και στη συνέχεια θα περιφερθούν για να χλευαστούν από κόσμο -κατά βάση άντρες- από την Κυψέλη έως τη σήμανση και από εκεί στην εισαγγελία) προηγείται του νόμου και αποσκοπεί στον παραδειγματισμό και την αποτροπή αντίστοιχων πράξεων. Από την αρχή της δεκαετίας του '60 οι ανησυχίες για τον κίνδυνο της «ηθικής παρεκτροπής της νεολαίας» διατυπώνεται πλέον συστηματικά και επίμονα από την αριστερά, που διεκδικεί τον έλεγχο της κοινωνικής διαμαρτυρίας και προβάλλει την πειθαρχία στο ιδεολογικό της πρότυπο για την πολιτική της αποτελεσματικότητα, για τη συγκρότησή της ως εναλλακτικής λαϊκής εκδοχής του έθνους<sup>3</sup>. Ο τεντιμπούσμος αντιμετωπίζεται σύντομα ως «ανταρσία των ανωρίμων», που χαρακτηρίζεται απολίτικη από όλο το πολιτικό φάσμα της εποχής.

Στα τέλη της δεκαετίας '60 οι ανησυχίες θα μετασηματιστούν στον αστερισμό του πολιτικού χαρακτήρα των κινημάτων της εποχής, με αποκορύφωμα τον Μάη του '68. Εντός του ελληνικού κράτους, οι μεγάλες κινητοποιήσεις και οι αγώνες που διεξάγονται την περίοδο αυτή θα βρουν την έκφρασή τους στις ταραχές των ιουλιανών το καλοκαίρι του 1965, με τους «νέους εν κινδύνω» να μετατρέπονται σε «οργισμένη νεολαία» (λόγω της επιβολής της δικτατορίας το 1967, η επόμενη μεγάλη «νεολαιίστικη» κινητοποίηση θα λάβει χώρα στο πολυτεχνείο το 1973).

## «Επιχείρηση Αρετή»

Με το όνομα αυτό χαρακτηρίζεται ένα πλήθος αστυνομικών επιχειρήσεων σε διάφορες περιοχές της ευρύτερης Αθήνας σε ένα μεγάλο χρονικό διάστημα (π.χ. εκτεταμένες επιχειρήσεις εκκαθάρισης της Συγγρού από τρανς και άλλα άτομα με στόχο τον έλεγχο της πορνείας), με τις περισσότερες εκ των οποίων να γίνονται στην περιοχή

3 «Φθοροποιοί και ανεξέλεγκτοι απασχολήσεις: Ο ηθικός πανικός για τη νεολαία στη μεταπολεμική Ελλάδα», Ε. Αβδελά, Σύγχρονα θέματα 90 (2005)

των Εξαρχείων. Παρότι θεωρείται ότι ξεκίνησε επί πασοκ τον Σεπτέμβριο του '84 (μετά την ενοποίηση αστυνομίας πόλεων και χωροφυλακής στην ΕΛ.ΑΣ.), ως ένα πρώτο crash test ως προς την αποτελεσματικότητα του νέου σώματος, η ιστορία ξεκινάει πολύ νωρίτερα. Ως προς την περιοχή των Εξαρχείων, ήδη μεταπολιτευτικά είχε γίνει κέντρο πολιτικών και κοινωνικών ζυμώσεων. Συνορεύοντας με μεγάλα πανεπιστήμια (ΑΣΟΕΕ, πολυτεχνείο, Χημείο, Νομική) υπήρξε κόμβος και σημείο συνάντησης για φοιτήτριες/ές αλλά και αγωνιζόμενα, αρχικά διαφόρων αποχρώσεων, ενώ στη συνέχεια αγωνιζόμενων κατά βάση εντός του αντεξουσιαστικού/αναρχικού χώρου. Αλληπάλληλες επιθέσεις της αστυνομίας πραγματοποιούνται και πριν τη σύσταση της ΕΛ.ΑΣ. από τα τέλη της δεκαετίας '70, με καταγραφή στους άτυπους φακέλους της ασφάλειας πολλών αγωνιζόμενων. Παράλληλα, ο Τύπος της εποχής, από όλο το πολιτικό φάσμα (από την Απογευματινή μέχρι τον Ριζοσπάστη) κρούει τον κώδωνα του κινδύνου «για τους πανκ, τα αναρχικά στοιχεία που έχουν κάνει κατοχή στα Εξάρχεια, τους τεμπέληδες και τους ναρκομανείς». Η αναπαράσταση των Εξαρχείων ως χώρου «παρανομίας», «παρακμής» και «διαφθοράς» θα αποκρυσταλλωθεί το '82-'83 με την προβολή από την κρατική τηλεόραση του σίριαλ «Κάθοδος», για να ακολουθήσει και νέο τηλεοπτικό σκουπίδι για το ίδιο θέμα. Παραφράζοντας αυτό που οι Μπαρτ και Φουκώ υποστήριξαν, ο τύπος και οι μιντιακοί μηχανισμοί δεν αποτελούν απλή αντανάκλαση μιας κάποιας προφανούς πραγματικότητας, αλλά κατασκευάζουν τα μηνύματά τους, παράγοντας τα φαινόμενα που υποτίθεται ότι καταγγέλλουν.

Η πρώτη επίσημη «επιχείρηση αρετή» ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του '84 (με διαταγή του αστυνομικού διευθυντή της ΕΛ.ΑΣ. Μποσινάκη με επιδρομή περίπου 100 ένστολων αστυνομικών, δεκάδων ασφαλιτών και ΜΕΑτζήδων (Μονάδες Ειδικών Αποστολών) με πολιτικά). Από εκεί και έπειτα για χρόνια γίνονται επιθέσεις της αστυνομίας, συλλήψεις και καταγραφές όσων κινούνται στην ευρύτερη περιοχή, πολλές από τις οποίες εξελίσσονται σε μεγάλες συγκρούσεις με τις δυνάμεις της αστυνομίας. Στόχος ήταν και μέχρι σήμερα είναι ο έλεγχος της περιοχής, η αλλαγή χρήσης της (εξευγενισμός), σχέδιο για το οποίο δεν εργάστηκαν μόνο οι κατασταλτικοί μηχανισμοί αλλά και άλλοι τομείς του κράτους (βλ. ΥΠΕΧΩΔΕ και νυν υπουργείο ανάπτυξης κλπ) προκειμένου να απομονωθούν και να «καθαρίσει ο τόπος» από τα «επικίνδυνα στοιχεία».

Μέρος της «επιχείρησης Αρετή» μπορεί να θεωρηθεί και η αρκετά μεταγενέστερη αστυνομική επιχείρηση στο πολυτεχνείο το '95 με τη σύλληψη 504 αγωνιζόμενων, την καταγραφή και ταξινόμησή τους ως «ανατρεπτικά στοιχεία», φακέλους στους οποίους θα ανατρέχει έκτοτε η αστυνομία για τη συσχέτιση ατόμων με μετέπειτα πολιτικές δράσεις, τη διαμόρφωση μιας εκ των προτέρων ενοχής τους και διαμόρφωσης ανάλογων κατηγοριών.

*Ο φάκελος, «το φορητό αθροιστικό αρχείο της ατομικής αξίας», επιτρέπει να καταγραφεί η ιστορία των «αντικοινωνικών» συμπεριφορών και η έκβαση της αναμόρφωσης του ατόμου -όσο πιο σύντομος, τόσο μικρότερο το παράπτωμα και τόσο πιο επιτυχημένη η αναμόρφωση. Αυτές οι «εγγραφές εξατομίκευσης» κάνουν το άτομο γνώριμο, υπολογίσιμο και διαχειρίσιμο σε βαθμό που μπορεί να διαφοροποιηθεί από άλλους και να αξιολογηθεί σε σχέση με αυτούς. Το μητρώο συνθέτει τις ατομικές περιπτώσεις σε κοινωνικό φαινόμενο, επιτρέπει να διατυπωθούν εκτιμήσεις για το μέγεθός του και να σχεδιαστούν πολιτικές για την αντιμετώπισή του. Κοινό υπόβαθρο σε όλες αυτές τις τεχνοκοινωνικές ή τεχνοπολιτικές διαδικασίες ταξινόμησης είναι η επίκληση μιας ορισμένου τύπου επιστημονικής μεθόδου: η ταξινόμηση δεν γίνεται με όρους ενός κανόνα και της παράβασής του, αλλά με τους όρους ενός προτύπου και με μια αποτίμηση κανονικότητας. (N. Rose)*

Η ιστορία της στοχοποίησης της «νεολαίας» εμφανίζει εξάρσεις και υφέσεις ανάλογα με τους πολιτικούς και κοινωνικούς παράγοντες της κάθε περιόδου. Η έκταση της επιτυχίας διάχυσής της στο κοινωνικό πεδίο συνδέεται αναπόδραστα με τους κοινωνικούς και ταξικούς αγώνες που διεξάγονται. Κατά τη διάρκεια της εξέγερσης του Δεκέμβρη το 2008, που ακολούθησε τη δολοφονία του Α. Γρηγορόπουλου στην πλατεία Εξαρχείων, οι προσπάθειες από θεσμικούς παράγοντες, μίντια και ειδικούς για την αναπαράσταση της «νεολαίας» ως επικίνδυνης για το «κοινό καλό» δεν ευοδώθηκαν. Τα ίδια τα εξεγερμένα φρόντισαν με το εύρος των περιεχομένων που έθεσαν, τις πολύμορφες δράσεις, τις συγκρούσεις με τις δυνάμεις της αστυνομίας να μπλοκάρουν σε μεγάλο βαθμό τον υποβιβασμό της εξέγερσης σε «φθοροποιούς απασχολήσεις παραστρατημένων νέων».

Τέλος, να σημειωθεί ότι από τη δεκαετία του '70 και μέχρι σήμερα τρέχει και το ζήτημα της λεγόμενης «οπαδικής βίας», που θεωρείται κατά βάση πάλι παρεκτροπή της «νεολαιίστικης δραστηριότητας». Σε ελλαδικό επίπεδο, τομή στη διαχείριση της «οπαδικής βίας» είναι η πρόσφατη, αναβαθμισμένη σε πολλά επίπεδα προσαγωγή των 424 στο Ρέντη (με τις αναβαθμισμένες μεθόδους ταξινόμησης και φακελώματός τους) και τη μετατροπή πολλών δεκάδων εξ αυτών σε συλλήψεις και φυλακίσεις. Στο συγκεκριμένο θέμα χρειάζεται να εστιάσουμε με μεγαλύτερη προσοχή, όχι μόνο λόγω των τελευταίων εξελίξεων. Η λεγόμενη «οπαδική βία» αναπαρίσταται συστημα-



τικά ως ένα περιθωριακό φαινόμενο, αποκομμένο από τις εκφράσεις κοινωνικής, συλλογικής βίας, από τους πολιτικούς και κοινωνικούς παράγοντες κάθε εποχής. Το αποτέλεσμα αυτής της αποσυσχέτισης από το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο διεξάγεται είναι αφενός η κοινωνική του πρόσληψη ως εξωκοινωνικού φαινομένου, η αναπαράσταση των δρώντων ως «παθολογικών πηγών κινδύνου», αφετέρου η ευρεία σιωπή και συναίνεση στην καταστολή-δίωξή τους.

Συνοψίζοντας, το ζήτημα της «νεανικής παραβατικότητας» έχει διαμορφωθεί πλέον ως ένα παγιωμένο κοινωνικό ζήτημα, το οποίο ως τέτοιο εμφανίζει μια κυκλικότητα, με εξάρσεις και υφέσεις ως προς τη διαχείρισή του. Δεν πρόκειται για αυτοφύες ζήτημα, για κάποιο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν κάποια κομμάτια της «νεολαίας» και χρειάζονται καθοδήγηση για να πάψουν να είναι δυσπροσάρμοστα. Πρόκειται για ζήτημα αμιγώς πολιτικό. Η κυκλικότητα στη διαχείρισή του σχετίζεται πάντα με κοινωνικούς και πολιτικούς μετασχηματισμούς, με το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο λαμβάνει χώρα. Οι λόγοι, οι αναπαραστάσεις της «νεανικής βίας» και οι θεσμικές μέριμνες όπως και οι κατασταλτικές επεμβάσεις για το ζήτημα οξύνονται σε κρισιακό περιβάλλον, όταν συντελούνται μετατοπίσεις π.χ. στα εργασιακά ή κρίση στον θεσμό της οικογένειας, συνολικά όταν απειλούνται οι αστικές, έμφυλες και εθνικές αξίες. Τα πιο κινητικά κοινωνικά κομμάτια, τα πιο απείθαρχα σε τέτοιες συνθήκες στοχοποιούνται, ώστε να περιθωριοποιηθούν από το κοινωνικό ως εξωκοινωνικά στοιχεία, να αποσυνδεθούν οι πρακτικές τους από το πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο εξελίσσονται. Όστε η καταστολή τους να βρίσκει ευρείες συναίνεσεις, όχι μόνο λόγω της ποιότητας των πράξεών τους αλλά και γιατί πλέον έχουν χαθεί τα σημεία ταύτισης μαζί τους. Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι τόσο σε επίπεδο λόγου από μίντια και πάσης φύσεως ειδικούς, όσο και σε επίπεδο κατασταλτικό επανέρχεται το ζήτημα της «νεανικής παραβατικότητας» και γενικά των νέων εν κινδύνω, ακριβώς μετά τη συνθήκη-τριετία κόβιντ. Η λεγόμενη νεολαία έπαιξε καταλυτικό ρόλο στο σπάσιμο των πειθαρχήσεων και του ελέγχου των λοκ ντάουν, με το άραγμα σε πάρκα και πλατείες, ενώ έδωσε εξεγερτικό άρωμα στα γεγονότα στη Νέα Σμύρνη την άνοιξη του '21.

Ο όρος «νεανική παραβατικότητα» εξομοιώνει όλες τις πράξεις, τις ομογενοποιεί, είτε παρουσιάζοντας τους δρώντες επικίνδυνους και περιθωριακούς είτε παραπλανημένους νέους και νέες εν κινδύνω. Μια κοινωνία με μια ακόμη απειλή. Σε αυτό το πλαίσιο περιθωριοποιείται ως αντικοινωνική συνολικά η βία των από τα κάτω. Για να διατηρείται το μονοπώλιο της κρατικής βίας, για να μπορεί να επεκτείνεται η καταστολή γενικά ενάντια σε οποιοδήποτε απείθαρχο.



## Όταν ο εσωτερικός εχθρός κυκλοφορεί

*Αν έπρεπε να ορίσουμε την αστυνομία με βάση μία και μοναδική αρχή ή με βάση μία και μοναδική διατύπωση, θα έπρεπε να χρησιμοποιήσουμε ένα ερωτηματικό σε αυτή την προσπάθειά μας. Θα συμπυκνωνόταν σε μια απλή και αμείλικτη ερώτηση: «Ποιος είσαι εσύ;». Αυτό που συνοψίζει την αστυνομία, αυτό που της δίνει απόλυτη ουσία, είναι αυτή η ανακριτικότητα, η οποία αντιστοιχεί επίσης στην πολύ συγκεκριμένη διαδικασία – τόσο οικεία πλέον σε εμάς – του ελέγχου της ταυτότητας: «Τα χαρτιά σας παρακαλώ!». Το διαβατήριο σας δίνει τη δυνατότητα να απαντήσετε άμεσα και με σαφήνεια σε αυτή την εντολή. Αυτή είναι η βασική λειτουργία του ως εγγράφου ταυτοποίησης<sup>1</sup>.*

### Διαλεκτικές αποκαταστάσεις

Κατά την περίοδο της Μεταπολίτευσης, ο ελληνικός κοινωνικός σχηματισμός αλλάζει ραγδαία. Οι συνέπειες της κρίσης στην αρχή και στο τέλος της δεκαετίας του '70, με την παράλληλη πτώση της δικτατορίας και τη μετάβαση στη σύγχρονη κοινοβουλευτική δημοκρατία που έλαβαν χώρα ενδιάμεσα, επηρεάζουν βαθιά το καπιταλιστικό καθεστώς και αυξάνουν κατακόρυφα την ανάγκη αποτελεσματικής διαχείρισης του πληθυσμού. Από τη σκοπιά του ελέγχου και της πειθάρχησης του πληθυσμού, το άνοιγμα μιας περιόδου μεταβολών στις σχέσεις εξουσίας αναγκάζει την αστυνομία να αναπροσαρμόσει τη λειτουργία της στις νέες συνθήκες: για πρώτη φορά στη μεταπολεμική Ελλάδα, το ζήτημα της ασφάλειας πρέπει να ξανασυνδεθεί με το κοινωνικό «κοινό έγκλημα»<sup>2</sup> και, σε ένα περιβάλλον ραγδαίου εκδημοκρατισμού, αυτό δεν θα είναι εύκολη υπόθεση για ένα σώμα που έχει συγκροτηθεί πολιτικά ταυτιζόμενο με το κράτος της δεξιάς.

Θα πρέπει να περάσουν δέκα δημοκρατικά χρόνια πριν επιχειρηθεί ο πρώτος θεσμικός μετασχηματισμός του αστυνομικού σώματος. Η ελληνική αστυνομία που γνωρίζουμε σήμερα θα προκύψει με τον νόμο 1481/1984, από τη συγχώνευση της αστυνομίας πόλεων και της χωροφυλακής και εξαρχής, όπως υποστηρίζεται, θα υπάρξει ένα πρόβλημα προσδιορισμού του χαρακτήρα της: με την απόφαση 2649/1987 καταλήχθηκε οριστικά ότι η ελληνική αστυνομία συνιστά στρατιωτική υπηρεσία, διότι πέρα από τα αστυνομικά της καθήκοντα έχει ευρύτερη αποστολή βοηθητική των ενόπλων δυνάμεων της χώρας μετέχοντας ενεργώς στην εξασφάλιση της εθνικής άμυνας και, ως εκ τούτου, το προσωπικό της δεν είναι πολιτικοί αλλά στρατιωτικοί υπάλληλοι. Γιατί άργησε τόσο πολύ η ελληνική αστυνομία να εμφανιστεί ότι αλλάζει και πού μπορεί να οφείλεται η διαρκής ασάθεια στον θεσμικό χαρακτήρα της;

<sup>1</sup> Grégoire Chamayou, «Το διαβατήριο του Φίχτε: μια φιλοσοφία της αστυνομίας»

<sup>2</sup> Όσα ακολουθούν, αντλούν από το βιβλίο της Σοφίας Βιδάλη, «Έλεγχος του εγκλήματος και δημόσια αστυνομία: τομές και συνέχειες στην Αντεγκληματική Πολιτική»

Μπορεί, όπως στις περιπτώσεις της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, το αστυνομικό σώμα να εκκαθαρίστηκε ελάχιστα μετά το τέλος της δικτατορίας, συνεισφέροντας τα μέγιστα στην κρίσιμη *συνέχεια του κράτους* εντός ενός περιβάλλοντος γενικευμένης κοινωνικής και πολιτικής αστάθειας, φτάνοντας ακόμα και στο σημείο να δολοφονεί δημοκρατικά διαδηλωτές και διαδηλώτριες μέσα στη μέση του δρόμου<sup>3</sup>, φαίνεται, ωστόσο, ότι η στρατιωτικού τύπου υπεράσπιση της πατρίδας απέναντι στον εσωτερικό εχθρό δεν μπορούσε να συντονιστεί με τη νέα εθνική κινητικότητα:

*«Περισσότερη όμως σημασία από πολιτική-κοινωνιολογική άποψη είχε η διάχυση των νέων καταναλωτικών προτύπων και η ομογενοποίηση σε εθνικό σχεδόν επίπεδο των καταναλωτικών συμπεριφορών και συμβόλων... Καθοριστική από αυτή την άποψη υπήρξαν οι μετασχηματισμοί και η βελτίωση του εισοδήματος της ελληνικής επαρχίας. Η απόσταση πόλης-υπαίθρου μειώθηκε αισθητά, ενώ πολλαπλασιάστηκαν οι δίαυλοι επικοινωνίας και μεταφοράς πόρων, αγαθών, συμπεριφορών και προτύπων, ενισχύοντας έτσι την εθνική ομογενοποίηση... Πέρα όμως από τους ηλεκτρονικούς επικοινωνιακούς διαύλους [της νεοεμφανιζόμενης τηλεόρασης], ουσιαστικό ρόλο στην ομογενοποίηση των συμπεριφορών μεταξύ πόλης και υπαίθρου έπαιξαν οι φυσικοί προσωπικοί δεσμοί. Η αστικοποίηση σήμανε, μεταξύ άλλων, τη γεφύρωση των δυο χώρων από τα οικογενειακά και «συντοπίτικα» δίκτυα. Στην ίδια κατεύθυνση λειτούργησε ο ξένος τουρισμός αλλά και η ραγδαία αύξηση των ελλήνων που άρχισαν να ταξιδεύουν στο εσωτερικό και το εξωτερικό... Επιστρέφοντας οι άνθρωποι στον τόπο τους μετέφεραν όχι μόνο τα νέα καταναλωτικά πρότυπα αλλά και τη ριζοσπαστικοποίηση των μεγάλων αστικών κέντρων... Έτσι η Μεταπολίτευση πραγματοποιήθηκε στο κύμα μιας ριζικής κοινωνικής και ανθρωπολογικής αλλαγής της ελληνικής κοινωνίας. Κύριο χαρακτηριστικό ήταν η κίνηση: η παρατεταμένη ανοδική κινητικότητα που εκδηλώθηκε σε όλη τη γεωγραφική έκταση της χώρας»<sup>4</sup>.*

Οι «επιχειρήσεις Αρετή», ως ευρείες και παρατεταμένες επιχειρήσεις ελέγχου και καταγραφής «αποκλινοσών συμπεριφορών», αποτελούν καμπή στην αντεγκληματική πολιτική του κράτους, με την έννοια ότι αποτελούν τις πρώτες τέτοιες εκστρατείες υπό δημοκρατικό καθεστώς. Εντούτοις, αμέσως μετά από το συγκεκριμένο χρονικό σημείο θα ενεργοποιηθούν δυο παράλληλες διαδικασίες: η αναγγελία της επερχόμενης «αναγκαίας» λιτότητας και των «αναπόφευκτων» περικοπών του κοινωνικού κράτους θα συμβαδίσει με την ανάδειξη του φαινομένου της εγκληματικότητας, για πρώτη φορά ως τέτοιας με καθαρά ποινικούς όρους. Έκτοτε, εκείνο το είδος εγκληματικότητας «χαμηλής κοινωνικής απαξίας», η λεγόμενη «εγκληματικότητα δρόμου ή/και μικροεγκληματικότητα», θα αποτελεί σταθερά του αντιδραστικού λόγου οποιασδήποτε πολιτικής απόχρωσης, και θα ενταχθεί σε κατασταλτικές αφηγήσεις περί ανάσχεσης της επιρροής των «εγκληματικών οργάνωσεων».

Η κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ, αλλά και η σταδιακή «υπεύθυνη» συμμετοχή της αριστεράς στη νέα εθνική ενότητα που θα φτάσει μέχρι τη συγκυβέρνηση Νέας Δημοκρατίας-Συνασπισμού το 1989, δεν θα αφήσει ανεπηρέαστη τη σκληρή αντικομμουνιστική ιδεολογία, η οποία μαζί με το προνόμιο της άσκησης «ατιμώρητης βίας» (βλ. κρατικά εγκλήματα) αποτελούν βασικούς άξονες συνοχής του αστυνομικού σώματος. Όσο και αν οι επίσημες ανακοινώσεις της ηγεσίας έσπευδαν να επιβεβαιώσουν την αφοσίωση των αστυνομικών στο δημοκρατικό πολίτευμα, είναι μια νέα διαλεκτική μεταξύ στρατιωτικοποίησης και διαχείρισης της κυκλοφορίας που θα χαρακτηρίσει τις απαιτήσεις ελέγχου και πειθάρχησης κατά το πρώτο μισό της δεκαετίας του '90: η καταστολή των κινημάτων, τα οποία από διάφορες κατευθύνσεις θα αμφισβητήσουν την καπιταλιστική αναδιάρθρωση της περιόδου μέχρι το '93, η ανοικτή συνεργασία με τον στρατό για αυτό το σκοπό<sup>5</sup>, σε συνδυασμό με το πάντα χρήσιμο μέσο της δολοφονίας ως εκφοβισμού είτε από την αστυνομία είτε από τους παρακρατικούς συνεργάτες της<sup>6</sup> θα πρέπει να συνδυαστούν με μια νέα μεγάλη αλλαγή της κοινωνικής και ταξικής σύνθεσης και μια νέα αύξηση της κοινωνικής κινητικότητας, μεταναστευτικής, δηλαδή μη εθνικής, προέλευσης αυτή τη φορά.

Το 1995, θα επιχειρηθεί εκ νέου η θεσμική προσαρμογή της αστυνομίας στις νέες κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες που διαμορφώνονταν με βασική ίσως επιδίωξη την ανταπόκριση στις ανάγκες ασφάλειας της πολυπληθούς πλέον μεσαίας τάξης, νέας και παλιάς. Η αστυνομία πρέπει πλέον να μπορεί να συνδιαλέγεται με την

<sup>3</sup> Αναφερόμαστε εδώ στη δολοφονία του Ιάκωβου Κουμή και της Σταματίνας Κανελλοπούλου λίγες μέρες μετά τα χτυπήματα που δέχτηκαν από αστυνομικούς κατά τη διάρκεια της πορείας του Πολυτεχνείου στις 16.11.1980.

<sup>4</sup> Γιάννης Βούλγαρης, «η Ελλάδα της Μεταπολίτευσης, 1974-1990»

<sup>5</sup> Αναφερόμαστε εδώ στη χρήση στρατιωτικών φορτηγών ως ενίσχυση των ιδιοκτητών αστικών λεωφορείων, οι οποίοι από κοινού προσπάθησαν να σπάσουν την απεργία της ΕΑΣ το 1992.

<sup>6</sup> Ο εμπρησμός του κτιρίου «Κ. Μαρούσης» και ο θάνατος τεσσάρων ατόμων από ασφυξία μετά από διαδοχικές ρίψεις δακρυγόνων κατά τη διάρκεια διαδήλωσης ενάντια στην τότε επιχειρούμενη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση θα λάβει χώρα μια μέρα μετά τη δολοφονία του καθηγητή Νίκου Τεμπονέρα από μέλος της ΟΝΝΕΔ σε κατεληγμένο σχολείο της Πάτρας.

κοινωνία και να προσαρμόζει αναλόγως την αποτελεσματικότητά της με μετρήσιμους όρους: αν υπάρχει κάτι κοινό ανάμεσα στην εκκένωση του Πολυτεχνείου εκείνο τον Νοέμβρη και στις επιχειρήσεις σκούπα που θα χαρακτηρίσουν ολόκληρη τη δεκαετία του '90 δεν είναι μόνο η διαρκής κατασκευή εγκληματικών υποκειμένων («άγρια νεολαία», «μετανάστες»), αλλά και η ποσοτικοποίησή τους ως μάζα υπό διαχείριση. Η ύφεση του κοινωνικού ανταγωνισμού που ακολουθεί μετά το 1993, η ανάγκη περαιτέρω ανοίγματος του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού στην διεθνοποιημένη αγορά μέσω της επικείμενης υιοθέτησης του ευρώ, αλλά και η ανάγκη μεγαλύτερης ευχέρειας κινήσεων του ίδιου του σώματος –το οποίο δυόμιση δεκαετίες μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας έχει υποτίθεται πιστοποιήσει την αφοσίωσή του στο πολίτευμα– θα επιτρέψουν το 2000 την ίδρυση ενός αυτόνομου αρχηγείου της αστυνομίας. Οι μπάτσοι δεν θα μπορούσαν να λειτουργήσουν περισσότερο αποτελεσματικά εμφανιζόμενοι μονίμως υπό την κηδεμονία της πολιτικής ηγεσίας του υπουργείου, το οποίο θα είχε κάθε φορά την ευθύνη των πράξεών τους.

## Το νέο περιβάλλον

Στις αρχές της επόμενης δεκαετίας, η ελληνική κοινωνία θα είναι και θα νιώθει περισσότερο δυτική, δηλαδή διεθνοποιημένη, από ποτέ. Οι απαιτήσεις ελέγχου και πειθάρχησης της νέας αυξημένης κινητικότητας, η οποία προκύπτει αφ' εαυτής από τη διευρυμένη αναπαραγωγή καπιταλιστικών σχέσεων, θα αποκτήσουν μια επιπλέον παγκόσμια διάσταση, από τη στιγμή που θα πρέπει να είναι συμβατές με τη διαχείριση των λεγόμενων νέων μεταναστευτικών ροών από τη Μέση Ανατολή, η οποία, μετά τα γεγονότα της 11<sup>ης</sup> Σεπτεμβρίου 2001, διεξάγεται με όρους «πολέμου κατά της τρομοκρατίας». Είναι η περίοδος, όμως, που η στρατιωτική επιτήρηση του χώρου θα υποστεί πολλαπλές αναβαθμίσεις τόσο με την ίδρυση και διασπορά των κέντρων κράτησης ανά την επικράτεια, όσο και με την εγκαθίδρυση του μοντέλου διαχείρισης της «αστικής μικροπαραβατικότητας» κατά ζώνες<sup>7</sup>. Αν και η ίδια η ύπαρξη της αστυνομίας θα συνεχίσει να είναι δομικά συνδεδεμένη με αυτό που συμπυκνωμένα αποκαλείται «κυκλοφορία του εμπορεύματος» αλλά και κυκλοφορία ανθρώπων, εκμεταλλεύσιμων και μη, από 'δω και στο εξής η διόγκωση του (ιδιωτικού) τομέα της ασφάλειας θα αποκτήσει ένα τέτοιο ειδικό βάρος που θα επιδρά με τη σειρά του στον καθορισμό των (κοινωνικών) αναγκών. Έτσι, αποκαθίσταται ένας ανταγωνισμός, με τον οποίο η αστυνομία θα πρέπει πλέον να αναμετράται καθημερινά.

Η ολοένα εντεινόμενη διαχείριση στρατιωτικού τύπου θα ανακοπεί προσωρινά από τη νεολαίστικη αμφισβήτηση που επανεμφανίζεται στο δεύτερο μισό της δεκαετίας: ως συνέχεια και επέκταση των φοιτητικών κινητοποιήσεων της περιόδου 2006-07, με την έννοια της συμπερίληψης επιπλέον κοινωνικών κομματιών (μετανάστριες, μαθητές, οπαδοί) σε μια διαδικασία συγκρούσεων και αναμέτρησης με την αστυνομία, η εξέγερση του Δεκέμβρη θα έχει ως αφορμή τη δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου από μια πειραματικά εμφανιζόμενη πεζή περιπολία στα εξάρχεια... Επιπρόσθετα της μεταδεκεμβριανής εξεγερσιακής συνθήκης, ίσως όμως και προληπτικά, απέναντι στο ενδεχόμενο εκδήλωσης των συνεπειών μιας καπιταλιστικής κρίσης που είχε γίνει ήδη αισθητή αλλού, τα αστυνομικά επιτελεία θα υιοθετήσουν ένα ανοιχτά αντιεξεγερτικό μοντέλο επιτήρησης και ελέγχου με αφετηρία τη γειτονιά του άγιου παντελεήμονα, από το 2009 και μετά: η επιτήρηση του χώρου, η αποτροπή της εκ νέου συνάντησης πολλαπλών καταπιεζόμενων υποκειμένων στον δρόμο, η συνεργασία με παρακρατικές (ανοιχτά ναζιστικές, αυτή τη φορά) ομάδες εκδηλώθηκε για πρώτη φορά με τέτοια ένταση και διάρκεια.

Όσο κι αν φαίνεται απόμακρη χρονικά, η καμπή του 2013-14 μπορεί να χρησιμεύσει για την κατανόηση της σημερινής συγκυρίας -αυτός άλλωστε είναι και ο γενικότερος στόχος της άτυπης περιοδολόγησης που επιχειρείται εδώ. Η δολοφονία του Παύλου Φύσσα στο Κερατσίνι και οι ταραχές που ακολούθησαν οδήγησαν το καθεστώς στη διάρρηξη των σχέσεων με τους μέχρι τότε ναζιστές συνεργάτες του, οι οποίοι είχαν αυτονομηθεί επικίνδυνα σε τέτοιο βαθμό ώστε να διακυβεύεται η αναδιάρθρωση που είχε επιτευχθεί κατά την αμέσως προηγούμενη περίοδο επιβολής των μνημονίων εν μέσω γενικευμένης καταστολής. Στην εποχή της διακινδύνευσης, η ευαλωτό-

<sup>7</sup> Σοφία Βιδάλη, Η ασφάλεια στην μεταολυμπιακή Αθήνα, Το Βήμα, 31.10.2004. Στο μοντέλο ασφαλείας που τίθεται σε εφαρμογή κατά τη διάρκεια των ολυμπιακών αγώνων, αναμφισβήτητο σημείο τομής για το ζήτημα που μας ενδιαφέρει εδώ, πρέπει να εντάξουμε και την αστυνομική διαχείριση της συνόδου κορυφής στη Χαλκιδική το 2003, όπου για πρώτη φορά θα χρησιμοποιηθούν και πιστοποιητικά κυκλοφορίας για την επαλήθευση της ταυτότητας και των προθέσεων των κατοίκων της περιοχής, Δέκα χρόνια μετά, αντίστοιχη милитарιστική διαχείριση θα βιώσουν και χωριά της Χαλκιδικής, όταν κάτοικοι μαζί με αλληλέγγυες/ους θα εναντιωθούν στην εγκατάσταση των μεταλλείων χρυσού στην περιοχή. Αντίστοιχα πιστοποιητικά κυκλοφορίας επιβλήθηκαν κατά την περίοδο διαχείρισης της covid-19.

τητα του καθεστώτος αυξάνεται καθώς οι όποιες πολιτικές διαμεσολαβήσεις απονομιμοποιούνται, η διαχείριση της βίας γίνεται πιο κρίσιμη και κάθε ενδεχόμενο αυτόνομης κυκλοφορίας της εντός των κοινωνικών σχέσεων πρέπει να επιτηρείται σε αυξημένο βαθμό.

Όσο και αν η κυβερνώσα αριστερά και οι φίλοι της συνέβαλαν τα μέγιστα στην εννοιολόγηση της ασφάλειας ως δημόσιου αγαθού προς υπεράσπιση, δεν έγινε κατορθωτό να αποκατασταθεί ένα νέο μοντέλο ασφαλείας με αριστερό πρόσημο. Ωστόσο, η διαχείριση μεταναστ(ρι)ών από τη Συρία και με εξωαστυνομικό τρόπο μέσω των μη κυβερνητικών οργανώσεων, και η ευρύτατη κοινωνική συναίνεση που αυτό το μοντέλο διέγειρε, άφησαν πίσω τους μια σημαντική παρακαταθήκη για τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να συμπληρωθεί και να στηριχθεί το καθ' εαυτό αστυνομικό έργο, δίνοντάς του όπου αυτό είναι εφικτό το επιθυμητό «ανθρώπινο πρόσωπο».

## Όταν τα δυο γίνονται ένα

Αν κάτι έγινε καθαρό κατά την περίοδο διαχείρισης της covid-19, είναι ο τρόπος με τον οποίο η διαχείριση της κυκλοφορίας έγινε αντιληπτή από ευρύτερα κοινωνικά κομμάτια ως η κατ' εξοχήν αποστολή της αστυνομίας και έγινε ως τέτοια αντικείμενο αντιπαράθεσης. Ειδικότερα μιλώντας, από τις καταλήψεις σχολείων και τις πορείες γειτονιάς, μέχρι τις παράνομες μετακινήσεις και συνευρέσεις σε σπίτια, πάρκα και πλατείες, η νεολαία (ως νομική κατασκευή) βρέθηκε εκ νέου στο στόχαστρο για την παραβατική της συμπεριφορά: μπορεί μεν η υπεράσπιση της δυνατότητάς μας να κυκλοφορούμε χωρίς να πρέπει να επιδεικνύουμε κάποιο τύπου διαβατήριο ή πιστοποιητικό να απέκτησε καθαρά κοινωνικό χαρακτήρα, κατορθώνοντας έστω και προσωρινά, να ενοποιήσει μεταξύ τους ευρύτερες κοινωνικές πρακτικές, από τη σκοπιά της αστυνομίας, όμως, έγινε εφικτό να στοχοποιηθούν μόνο τα πιο επικίνδυνα και κινητικά κομμάτια του πληθυσμού. Τηρουμένων των αναλογιών, θα μπορούσαμε να πούμε ότι πρόκειται για εκείνα τα κοινωνικά κομμάτια που συναντήθηκαν στα γεγονότα της Νέας Σμύρνης<sup>8</sup>, προκαλώντας την ανάσχεση των πιο ακραίων μορφών αστυνομικής επιτήρησης που είχαν επιχειρηθεί ως εκείνη τη χρονική στιγμή.

Είναι κάτω από αυτές τις συνθήκες που η υπεράσπιση της ελεύθερης μετακίνησης απέκτησε κινηματικά χαρακτηριστικά, κατορθώνοντας να εκθέσει εκείνο το δομικό χαρακτηριστικό της αστυνομίας που έμενε καλά κρυμμένο πίσω από τη βιτρίνα του θεσμικού δημοκρατικού ρόλου της, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα τα όρια των κοινωνικών συμμαχιών της. Κατέστη φανερό πως, σε ό,τι αφορά στην αποτελεσματικότητα της αστυνομίας, ο έλεγχος του δρόμου παραπέμπει στο στρατιωτικό πρότυπο αστυνόμευσης και μόνο. Το πρότυπο αυτό συνιστά το μοναδικό πρότυπο αστυνόμευσης που επιβιώνει από τη σύσταση της δημόσιας αστυνομίας έως σήμερα. Εφαρμόζεται πάντα και κυρίως για την καταστολή των κοινωνικών κινημάτων, του κοινωνικού περιθωρίου και της μικροεγκληματικότητας του δρόμου. Η «κοινοτική αστυνόμευση» και η «αστυνόμευση της εγγύτητας» στην πραγματικότητα είναι ένας μύθος που μπορεί να έχει καθολική ισχύ σε κοινωνίες ασφαλείς από κοινωνικές ανακατατάξεις και συγκρούσεις, σε κοινωνίες δηλαδή όπου η κουλτούρα της βίας δεν συνιστά μέρος της κοινωνικοποίησης των ανθρώπων. Το στρατιωτικό μοντέλο αστυνόμευσης αποτελεί επίσης ένα ιδιαίτερο μοντέλο που εφαρμόζεται επιλεκτικά στις διάφορες κοινωνικές κατηγορίες: νέοι, μετανάστ(ρι)ες (δεύτερης γενιάς), ρομά κ.α. Σε συνθήκες κρίσης, και καθώς επανακάμπει το ζήτημα της αυξανόμενης σημασίας της ασφάλειας, στο πλαίσιο πάντα της συνεχούς επέκτασης των ορίων της αστυνομικής εξουσίας, δεν θα είναι απλά μια αστυνομία σαν στρατός, αλλά πλέον μια κοινωνία που θα οφείλει να λειτουργεί με αστυνομικούς όρους, δεδομένης και της ραγδαίας ψηφιοποίησης του κράτους, αλλά και των ανθρωπίνων σχέσεων.

Υπό τις συνθήκες της σύγχρονης κρίσης, το κράτος αδυνατεί να λειτουργήσει ως ενοποιητικός παράγοντας των κοινωνικών αντιθέσεων και να εγγυηθεί την κοινωνική ευημερία. Σε αυτό το πλαίσιο, και καθώς η αστυνομία καλείται να διαμεσολαβήσει ολοένα περισσότερο αυτές τις αντιθέσεις/αντιφάσεις, το «εγκληματικό φαινόμενο» διαμορφώνεται κάθε φορά από την επίδραση των συνεπειών που έχουν οι δομικές αλλαγές στους όρους αναπαραγωγής των σχέσεων εξουσίας, διατηρώντας μέσα στα χρόνια ένα σταθερό, αναλλοίωτο πυρήνα. Αυτό το μοντέλο ασφαλείας που χρησιμοποιείται σε όλες τις περιπτώσεις κρίσης ή έλλειψης σαφήνειας σχετικά με το πώς διαμορφώνεται η συναίνεση, θεμελιώνεται στη βία και την αναπαραγωγή, και διαπνέεται από τη λογική του

<sup>8</sup> Με τη μόνη εξαίρεση των Ρομά, οι οποίοι ανέκαθεν στοχοποιούνται ως κατεξοχήν κινητικός πληθυσμός, πέρα από την γενικευμένη ανυπακοή που επέδειξαν το ίδιο χρονικό διάστημα.

πολέμου και του δίκαιου του εχθρού. Με άλλα λόγια, το κράτος θεμελιώνεται πάνω σε ένα στρατιωτικό μοντέλο ασφαλείας που προϋποθέτει έναν εχθρικό αντίπαλο (εάν δεν υπάρχει, τον κατασκευάζει) και το οποίο στοχεύει πάντα:

- στην αποδιάρθρωση της ισχύος ή ανοχής του αντιπάλου σε όλα τα επίπεδα
- στη φυσική εξολόθρευση της εστίας του κινδύνου, των συγκεντρώσεών του και του πανοπτικού ελέγχου του
- στην αποτροπή και έλεγχο κάθε δυνατότητας αναπαραγωγής του κινδύνου μέσω της αποδιάρθρωσης των οικονομικών μεταβλητών που στηρίζουν τον εχθρό
- στην εγκληματοποίηση της ιδέας που ο εχθρός εκπροσωπεί

Αν έτσι έχουν τα πράγματα, τότε τα γεγονότα του Ρέντη και οι 424 προσαγωγές αποκτούν μια άλλη σημασία: καθώς είναι η πρώτη φορά στη σύγχρονη μεταπολεμική ιστορία που στο πλαίσιο ταραχών δολοφονείται, έστω και ακούσια, ένας αστυνομικός, έχει ήδη ξεπεραστεί ένα κατώφλι βίας κρίσιμο για τη συνέχεια. Αυτός είναι και ο λόγος που όχι μόνο άλλαξε για τρίτη φορά σε έξι μήνες η ηγεσία της ελληνικής αστυνομίας, αλλά και έπρεπε να επιβεβαιωθεί ο αντιεξεγερτικός προσανατολισμός των αστυνομικών μέτρων με -τον πιο κατά το δυνατό- καθαρό τρόπο: για δύο μήνες δεν θα έπρεπε να επικοινωνηθεί μεταξύ εκείνων των κοινωνικών κομματιών που βρίσκονται στο γήπεδο κανένα αντιπαστικό αίσθημα. Αυτό που έπρεπε να μείνει στο προσκήνιο ήταν μόνο η στρατιωτική διαχείριση και ο εξουτελισμός όσων συνελήφθησαν εκείνο το βράδυ. Παράλληλα, δεν έπρεπε να αφεθεί στη διακριτική ευχέρεια κανενός μπάτσου ή καμίας φράξιας εντός του σώματος η δυνατότητα να διαχειριστεί αυτό το απρόσμενο «ηθικό πλεονέκτημα», με βάση τη δική της πολιτική ατζέντα. Μια νέα πόρτα έχει ανοιχθεί προς ένα αβέβαιο μέλλον αντιμετώπισης των ταραχών που αναπόφευκτα θα εμφανιστούν καθώς βαθαίνει η πολυκρίση της εποχής μας, το οποίο έχει ήδη εγγράψει εντός του τη δυνατότητα εμφάνισης μιας νέας πολεμικής συνθήκης, όπου πόλεμος, οικονομία και ειρήνη δεν θα διακρίνονται μεταξύ τους.



## εποχές διακινδύνευσης...

### συνοπτική περιγραφή των μετασχηματισμών του κράτους

Κοντά τέσσερις δεκαετίες τώρα στη Δύση, βρισκόμαστε μπροστά σε μια συστηματική εξέλιξη των κρατικών ποινικών πρακτικών και λόγων και -την εδώ και καιρό συντελεσμένη - μεταστροφή από το λεγόμενο κοινωνικό κράτος σε (εξελίξιμες μορφές) του ποινικού κράτους. Η θεωρία του «σπασμένου τζαμιού» και της μηδενικής ανοχής που πρωτοεφαρμόστηκε στα εδάφη των αμερικάνικων μητροπόλεων ενάντια στα «παρεκκλίνοντα» και τις επικίνδυνες τάξεις, μεταλαμπαδεύτηκε σε πλανητικό επίπεδο ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες του κάθε κοινωνικού σχηματισμού. Αλλού πρωτοεπιβλήθηκε ως «πόλεμος ενάντια στα ναρκωτικά», ως «επανάκτηση χαμένων γειτονιών», ως σχέδια εξευγενισμού απέναντι σε κοινότητες αποκλεισμένων... Στην Ευρώπη φυτεύτηκε πάνω στο γόνιμο έδαφος του πολέμου ενάντια στην «τρομοκρατία» και τον εσωτερικό εχθρό που ήδη διεξαγόταν ενάντια στις απειθαρχίες του 1960-1970.

Περνάμε λοιπόν από την πρότερη διακηρυγμένη θέση, συμπληρωματική του κοινωνικού κράτους, που ήθελε να «εντάξει και να σωφρονίσει» τους «παραστρατημένους υπηκόους», σε πρακτικές που ενδιαφέρονται πολύ λιγότερο για την «ευθύνη», το «σφάλμα», την «ηθική ακεραιότητα», στο να κάνουν διάγνωση, παρέμβαση ή και «θεραπεία» του μεμονωμένου δράστη. Περνάμε στην εποχή των «επικίνδυνων ομάδων», των «εγκληματογόνων περιβαλλόντων» και δίνεται προτεραιότητα σε τεχνικές αναγνώρισης, ταξινόμησης, διαχείρισης και αποκλεισμού ομάδων ταξινομημένων κατά βαθμό επικινδυνότητας. Το ποινικό έργο είναι πλέον επιτελικό και όχι μετασχηματιστικό (όπως ήθελε να ονομάζεται βάσει των κοινωνικών συμβολαίων). Επιδιώκει να ρυθμίσει τα επίπεδα της κοινωνικής παρέκκλισης, να μην παρεμβαίνει «διορθωτικά» σε μεμονωμένα παρεκκλίνοντα άτομα ή κοινωνικές «παθολογίες».

Χρειάστηκε επιπλέον, μια συγκεκριμένη νοηματοδότηση συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων (από τους χρήστες και χρήστριες ουσιών, τα άστεγα, τις μετανάστ(ρι)ες, τους νεαρούς προλετάριους στις «δύσκολες γειτονιές», αυτές που διαβιούν «παρασιτικά» από τα επιδόματα φτώχειας κτλ.) ως φιγούρες διαταρακτικές και σήμανση των καθημερινών χωροχρόνων ως πεδία διαρκούς απειλής. Οι χώροι και η αρχιτεκτονική κοινωνικοποίησης του φιλελεύθερου 19<sup>ου</sup> και 20<sup>ου</sup> αιώνα δίνουν τη σκυτάλη σε «χώρους ασφάλειας», φωταγωγημένους, διαρκώς ελεγχόμενους ψηφιακά ή με φυσικούς όρους. Η μετατροπή πλατειών και γειτονιών σε θεματικά πάρκα τέχνης, γαστρονομίας, αναψυχής -μια μορφή δηλαδή εξευγενισμού- είναι ουσιαστικά χώροι όπου οργανώνονται γύρω από αυτούς που έχουν κάποιο λόγο να βρίσκονται εκεί ή έχουν κάποιο προνόμιο να βρίσκονται εκεί. Το να περιφέρεσαι ή να επιμένεις να χρησιμοποιείς τον πάλαι ποτέ «δημόσιο χώρο» έξω από τα πλαίσια της εργασίας, της κατανάλωσης ή της ευταξίας συνιστά μια διασάλευση της κανονικότητας. Η κοινωνία της διακινδύνευσης δεν

μπορεί παρά να είναι μια μεγάλη επικράτεια φόβου...

Ζούμε σε μια εποχή με αλληλοσυμπληρούμενους τρόπους πειθαρχίας και ασφάλειας (έτσι όπως αναγνωρίζει/προσδιορίζει τις έννοιες και ο Φουκώ –με τα πειθαρχικά συστήματα να θέλουν να ελέγξουν απόλυτα και άκαμπτα τους χώρους κινδύνου σε αντίθεση με τα συστήματα ασφάλειας που ορίζουν το κοινωνικό ως ένα συνεχές κινδύνου και ρίσκου).

Το να αναγνωρίσουμε όμως την συνολική αυτή μεταστροφή ως μια καταβύθιση στον ολοκληρωτισμό είναι ίσως μια υπεραπλουστευμένη θέση. Αυτό ωστόσο δεν σημαίνει πως νέες και παλιές ολοκληρωτικές πρακτικές δεν μπορούν να οργανώνουν απροκάλυπτα τις ζωές των περισσευόμενων: χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τα στρατόπεδα «φιλοξενίας» των μετανασ(ρι)ών και οι κατασταλτικές μέθοδοι που ακολουθούνται απέναντί τους.

Πλέον όμως, καθώς έχουμε εισέλθει για τα καλά σε μια νέα μορφή ψηφιοποίησης της καθημερινότητας –αλλά και του ίδιου του κράτους– ίσως καλύτερα θα έπρεπε να αναγνωρίσουμε τον «γενικευμένο έλεγχο» ως μια συνθήκη υπό όρους πρόσβασης σε κυκλώματα αναγνώρισης από την πλευρά του κράτους της «νομιμότητας» και «ευθυγράμμισης» κάποιου με τη νόρμα ή σε κυκλώματα κατανάλωσης και εργασίας: το ψηφιακό κράτος είναι γεμάτο επαναλαμβανόμενα σημεία ελέγχου (check points) με μορφές «ψηφιακών κόμβων» προκειμένου να «απολαύσει» κάποιος τα «προνόμια της ελευθερίας»... (μια μορφή αυτής της συνθήκης βιώθηκε γενικευμένα στην περίοδο της υγειονομικής διαχείρισης της covid19). Η ολοένα και μεγαλύτερη διασύνδεση προσωπικών data σε διάφορες κρατικές, ημικρατικές ή ιδιωτικές υπηρεσίες, απαιτεί υλικές, απτές ευθυγραμμίσεις στην κοινωνικότητα...

Σήμερα μάλλον συντελείται και μια ακόμη μεταμόρφωση, με το ποινικό κράτος να αποκτά μια ιδιαίτερη επιτελική μορφή αναφορικά με την ασφάλεια: το κράτος ως εταίρος και εμπυχωτής παρά ως αποκλειστικός προμηθευτής και διευθυντής της ασφάλειας. Τα «άτομα, οι οικογένειες, οι επιχειρήσεις, οι οργανισμοί, οι κοινότητες» καλούνται να αναλάβουν την ευθύνη για την ασφάλεια της παρουσίας τους και των προσώπων τους. Προστασία από τον κίνδυνο εγκληματικότητας ή άλλων μορφών κινδύνων (τις λεγόμενες π.χ. φυσικές καταστροφές) μέσω μιας επένδυσης σε μέτρα ασφαλείας οφείλουν πλέον να εντάσσονται στις αρμοδιότητες του κάθε ενεργού ατόμου. Η προστασία του εθνικού σώματος γίνεται μια συλλογική υπόθεση και όχι όπως θέλει να λέει η αριστερά του κράτους μια «ιδιωτικοποιημένη» υπόθεση. Πλέον η πρόνοια για την προστασία δεν μπορεί να προσβλέπει αποκλειστικά στην αστυνομία, τους επίσημους μηχανισμούς της και το νομικό σύστημα: πρέπει όλες/οι να εκπαιδεύονται με τη βοήθεια ειδικών και πρέπει να συμμετέχουν ενεργά σε συνεργασίες με τεχνογνωσία για τη διατήρηση της τάξης και την καταπολέμηση των απειλών για την ατομική και συλλογική ασφάλεια. Ο εθνικός κορμός ξαναχτίζεται πάνω στους λόγους περί εγκλήματος αλλά και λόγους περί «φυσικών καταστροφών»...

## **μία, δύο, τρεις, πολλές αστυνομίες...**

Καταρχήν, η αστυνομία δεν είναι απλά ένα σώμα καταστολής. Βρίσκεται στο κέντρο των ποινικών πρακτικών και συνάμα στον πυρήνα του κράτους, όχι μόνον ως θεσμός αλλά ως στρατηγική της εξουσίας, οργανώνει τα «πράγματα» και την καθημερινότητα.

Όταν λέμε πως βρισκόμαστε ήδη στην επικράτεια του ρίσκου και διακινδύνευσης θα πρέπει μάλλον να σκεφτόμαστε, όχι το ότι απλά δημιουργούνται τεχνητά ή μη φόβοι και ανάλογα ιδεολογήματα ασφάλειας, αλλά συνολικά ένας τρόπος του Νόμου, ένας τρόπος που θα οριστεί και θα αξιολογηθεί εκ των προτέρων τη δεδομένη στιγμή το υπό διακινδύνευση αγαθό –η δημόσια τάξη, η ασφάλεια. Ρευστοποιούνται δηλαδή τα όρια της κρατικής δράσης με σημείο αναφοράς την κατάσταση και το συμβάν, τη μέτρησή του στην κλίμακα του κινδύνου και εξ αυτού μπορούν να ληφθούν προσωρινά ή μόνιμα μέτρα χωρίς να χρειαστεί καν μια κάποιου είδους νομική διευθέτηση (χαρακτηριστικό παράδειγμα εδώ είναι τα αστυνομικά μέτρα αποκλεισμών και ελέγχου της μετακίνησης σε πορείες, διαδηλώσεις κτλ. η δυνατότητά της να κρίνει, να αποτιμήσει και εντέλει να επιβάλει περιορισμούς βάσει της εκτίμησης του κινδύνου από τους επιτελείς της). Αυτό από μόνο του ορίζει μια συνεχή διαδικασία αναβάθμισης του ρόλου της αστυνομίας ως του «ευαίσθητου νεύρου» του κράτους, ως του «στατιστικολόγου πρώτης γραμμής», που αποτελεί εκτός από μηχανισμό απώθησης του κινδύνου και μηχανισμό καταγραφής του. Γενικότερα μιλώντας, η λογική αντιμετώπισης του «εγκλήματος» έχει περάσει από την εποχή της εκ των υστέρων



αναζήτησης του «ίνους» στην εκ των προτέρων ικνηλάτηση της παραγωγής του μελλοντικού ίνους: ποιος/α/ο είναι ικανό να διαταράξει την δημόσια τάξη;

*Αν η επιτήρηση είναι λειτουργία του παρόντος, του ενεστώτα χρόνου «σε βλέπω», η ικνηλασιμότητα λειτουργεί σε συντελεσμένο μέλλοντα –«θα γνωρίζω τι θα έχεις πράξει»<sup>1</sup>.*

Η τετριμμενοποίηση του ρίσκου καθιστά τον υπολογισμό των μελλοντικών «ανεπιθύμητων γεγονότων» και την αποφυγή τους στο παρόν, επίκεντρο των κρατικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Ανάλογα θα γίνει η διαχείριση των θεσμών, της ενεργοποίησης ειδικών και επιστημών και βεβαίως η διαχείριση-τιμωρία-αποκλεισμός κοινωνικών ομάδων.

Η αστυνομία και οι πρακτικές της, λοιπόν, πάνε πολύ πέρα από την απλή «εξουδετέρωση» των «εγκληματιών». Η αστυνομία δεν δουλεύει απλά με έναν τρόπο για το σύστημα: παράγει και γνώση. Γνώση που επιτρέπει την επιλογή ορίων που καθορίζουν «αποδεκτούς κινδύνους» και παράγει πρακτικές ένταξης και αποκλεισμού που βασίζονται σε αυτή τη γνώση.

Στον «κόσμο της ασφάλειας» μια πληθώρα μηχανισμών και ειδικών εργάζονται στα εδάφη του γενικευμένου ελέγχου που έχουν διαμορφωθεί μετά το λεγόμενο τέλος του κοινωνικού κράτους, μέσα στους «άγριους χώρους» του αποκλεισμού, στις «αντικοινότητες» και αντικουλτούρες, στο «περιθώριο». Σε αυτά τα εδάφη μια ολόκληρη σειρά από φορείς ελέγχου -κοινωνικοί λειτουργοί, γιατροί, ψυχίατροι, επαγγελματίες ψυχικής υγείας, καθηγητές, κοινωνικές υπηρεσίες δήμων, ΜΚΟ- βρίσκονται σε διαρκή διασύνδεση και διαβούλευση για την εξουδετέρωση των «επικίνδυνων τάξεων». Δεν πρόκειται για αντιθετικούς με την καταστολή μηχανισμούς -όπως θέλει να τους παρουσιάζει ο ευαίσθητος αριστερός λόγος- αλλά για συμπληρωματικούς. Η επιμονή στο να προσδιορίζονται αυτοί οι μηχανισμοί ως αντιθετικοί πόλοι της αστυνομίας και κοινωνική απάντηση στη διεύρυνση της καταστολής εμφανίζεται συχνά πλέον -όσο περισσότερο σφίγγει η κατασταλτική μέγγενη- ως προοδευτικό κοινωνικό αίτημα, όταν στην πραγματικότητα δεν κάνει τίποτα άλλο από το να επενδύει σε άλλες μορφές κοινωνικού ελέγχου.

Αποτελούν λοιπόν όλοι αυτοί, οι υπηρεσίες και οι ρόλοι τους, ένα πλήθος σημείων στο κεντρικό κύκλωμα ελέγχου για την καταγραφή, συλλογή, ταξινόμηση και διανομή πληροφοριών σχετικών με την διαχείριση του κινδύνου. Εξ ου και η αυξανόμενη έμφαση π.χ. σε κοινά συνέδρια, κοινούς φορείς (όπως τα τοπικά παρατηρητήρια νεανικής παραβατικότητας που θεσπίστηκαν πρόσφατα), στις διεπιστημονικές ομάδες, στην ανταλλαγή πληροφοριών, τήρηση αρχείων, κατάρτιση σχεδίων, καθορισμό στόχων, καθιέρωση δικτύων για την επιτήρηση και την τεκμηρίωση του δυνητικά επικίνδυνου ατόμου/πληθυσμού στην επικράτεια της κοινότητας.

Η αστυνομία είναι παντού γιατί έχει πολλά πρόσωπα...

## **ο ποινικός κώδικας ως απαραίτητο συμπλήρωμα της νέας αστυνόμευσης**

*Η εφαρμογή του νόμου, δηλαδή το πρακτικό περιεχόμενο του νόμου που αναφαίνεται στην απόφαση, είναι η απόληξη μιας συμβολικής πάλης που παράγεται διαμέσου μιας κρίσης και η οποία εδράζεται σε ένα νομικό, εν προκειμένω δικαστικό, *Habitus*. Η ερμηνεία, λοιπόν, η οποία είναι συστατικό στοιχείο της δικαστικής απόφασης, είτε ως ερμηνεία του νόμου είτε ως ερμηνεία του εκάστοτε περιστατικού, δεν αποτελεί ανακάλυψη ενός νοήματος, δεν συνιστά εξεύρεση δικαίου ή αλήθειας μέσω μιας ποινικής αριθμητικής, αλλά δημιουργία και προβολή νοήματος, συγκροτεί έναν νοηματικό χώρο, τον οποίο ο David Garland ορίζει ως ποινική κουλτούρα. Η δικαστική απόφαση, λοιπόν, οφείλεται μάλλον στις ηθικές και κοινωνικές διαθέσεις των φορέων της παρά στους καθαρούς κανόνες (*normes*) του δικαίου.<sup>2</sup>*

Το ποινικό δίκαιο δεν είναι ένας ουδέτερος ή αυτόνομος χώρος, αποτελεί ένα εργαλείο επιβολής των κυρίαρχων πάνω στις επικίνδυνες τάξεις και ταυτόχρονα παράγει ένα νόημα γι' αυτές. Η ολοένα και μεγαλύτερη αυστηροποίησή του -σε βαθμό πρόκλησης ασφυξίας- ακολουθεί μια ευρύτερη διαδικασία που περιγράφηκε

1 Chamayou Gregoire «Το διαβατήριο του Φίχτε»

2 Αφροδίτη Κουκουτσάκη [https://crimevssocialcontrol.blogspot.com/2009/04/blog-post\\_28.html](https://crimevssocialcontrol.blogspot.com/2009/04/blog-post_28.html)

πιο πάνω: διεύρυνση της προβληματοποίησης-ποινικοποίησης κοινωνικών συμπεριφορών (από τη χρήση ουσιών ως τη χρήση του «δημόσιου χώρου» κτλ.), την δημιουργία «εξαιρέσεων» και ειδικών νόμων (όπως π.χ. οι «αντι»τρομοκρατικοί νόμοι ή και πιο πρόσφατα οι υγειονομικές περιφράξεις-καραντίνες) και βέβαια τα διάφορα μέτρα «πολιτικής προστασίας» (για τις λεγόμενες φυσικές καταστροφές ή τις «απειλές» τους)...

Η εποχή του κινδύνου παράγει μια συγκεκριμένη θεσμική αλήθεια γύρω από το έγκλημα και τον εγκληματία, η οποία επιστρέφει στην κοινωνία με τη μορφή μιας «αντικειμενικής» πραγματικότητας, καθώς επιβεβαιώνεται καθημερινά τόσο μέσα από την καθημερινή κοινωνική «εμπειρία» (που κατά βάση παράγεται από τα ΜΜΕ και τα social media με τις συνεχείς καμπάνιες παραγωγής φόβου και αναπαραστάσεων «εγκληματικών κοινωνικών ομάδων») αλλά και τις ίδιες τις ποινικές πρακτικές της αστυνομίας και των δικαστηρίων: οι μετανάστριες-ες-α, τα εξαρτημένα, τα άστεγα, οι διαδηλώτριες, οι έφηβοι, τα αναρχικά, οι ρομά, οι οπαδοί, οι μικροπαραβατικοί, οι κρατούμενοι και οι αποφυλακισθέντες, αποτελούν σταθερές κατηγορίες ελέγχου, περίφραξης και τιμωρίας, σταθερά πεδία παραγωγής νοσημάτων κινδύνου.

Ο νέος ποινικός κώδικας έρχεται με μια σειρά ρυθμίσεων, να ευθυγραμμίσει τη διάχυτη «ερμηνεία» της παραβατικότητας και των φορέων της με τους κανόνες, τη νόρμα του δικαίου αλλά και να προσπαθήσει να ρυθμίσει έναν διάχυτο συστημικό φόβο για μια επαπειλούμενη κοινωνική έκρηξη, η οποία όπως όλες οι άλλες στο παρελθόν θα παραχθούν από τις επικίνδυνες τάξεις, το περιθώριο που διευρύνεται, αυτές, αυτά, αυτούς που έχουν πλέον λίγα να χάσουν. Ο νέος ποινικός κώδικας λοιπόν «προβλέπει» αυτό που κυοφορείται και γι' αυτό μεγεθύνει την τιμωρία. Ειδικά σε κρίσιμα περιόδους, οι ποινικές πρακτικές παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην εγκαθίδρυση κανόνων κοινωνικής πειθαρχίας. Συνοπτικά, αυστηροποιεί το νομικό πλαίσιο της εκτέλεσης ποινών τόσο για κακουργήματα όσο και για πλημμελήματα πλέον, την αύξηση των ορίων της εκτελέσιμης ποινής, αυξάνει εν γένει τα δικαστικά έξοδα ώστε να γίνεται η νομική υπεράσπιση του κατηγορούμενου ένα ακριβό προνόμιο. Θέτει στο κέντρο του τα λεγόμενα αδικήματα χαμηλής παραβατικότητας που κατά βάση συνδέονται με την κοινωνική/πολιτική διαμαρτυρία (αντίσταση, διατάραξη, φθορές, σωματικές βλάβες κτλ., το «πακετάκι» που παίρνουν όσα συλλαμβάνονται σε δράσεις και διαδηλώσεις). Σύνδεση αυτών των αδικημάτων με «αστικές ευθύνες» δηλαδή με τη δυνατότητα νέου γύρου δικαστικών περιπετειών για την οικονομική αποζημίωση των θιγόμενων (μπάτσων, μαγαζατόρων κτλ.) Ταυτόχρονα, αυστηροποιεί τις προϋποθέσεις υπ' όρων απόλυσης από τις φυλακές αλλά και εισάγει δυναμικά τον θεσμό της «κοινωφελούς εργασίας» αλλά και της εντονότερης «παρακολούθησης» των ενόχων που βρίσκονται σε καθεστώς αναστολής (σημείο που θα διαπρέψουν οι «άλλες αστυνομίες»).

Σε περιόδους κρίσεων, όπως η εποχή της πολυκρίσης που διάγουμε, ο ποινικός κώδικας δεν αρκεί από μόνος του: συμπληρώνει και ομογενοποιεί ένα παζλ διαφόρων διατάξεων που ανά καιρούς «εκσυγχρονίζουν» την απόδοση δικαιοσύνης και βέβαια διασυνδέεται και με άλλους νόμους που έρχονται να περιορίσουν τη δυνατότητα κοινωνικών αντιστάσεων ή διαμαρτυριών, όπως π.χ. ο πρόσφατος αντιαπεργιακός νόμος. Οι 11 χιλιάδες κρατούμενοι-ες στις ελληνικές φυλακές, (όπως και οι χιλιάδες μετανάστ(ρι)ες χωρίς χαρτιά σε «κέντρα υποδοχής») δεν φαίνονται να είναι αρκετοί...

## Ένας συρφετός δημοσιογράφων, «ανήσυχων γονέων», ειδικών, ψυχολόγων

μιλούν για την «αθωότητα που χάνεται», για την «αχαλίνωτη βία των ανηλίκων», ενώ καθημερινές είναι οι αστυνομικές επιχειρήσεις για την αποτροπή της «νεανικής παραβατικότητας» σε πλατείες και μέρη που αράζουν παρέες. Μια από αυτές εξάλλου έγινε πριν λίγο καιρό στα escape, δίπλα στο πάρκο τρίτη (δεκάδες εξακριβώσεις και προσαγωγές) με τους μπάτσους να δηλώνουν πως «απέτρεψαν σύγκρουση συμμοριών νεαρών»... Την ίδια στιγμή -έπειτα από πρόταση του υπουργείου αστυνομίας- συστήνονται εκ νέου τα Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Παραβατικότητας, στα οποία θα συμμετέχουν δήμοι, τοπικά αστυνομικά τμήματα, αλλά και φορείς, «ειδικοί», σύλλογοι γονέων και κηδεμόνων, εμπορικοί σύλλογοι κτλ. Τα συμβούλια αυτά αποτελούν σε τοπικό επίπεδο την κοινωνική συμμαχία της αστυνομίας στο δόγμα «μηδενικής ανοχής».

Ο νέος ποινικός κώδικας που ετοιμάζεται και στοχεύει στην αυστηροποίηση -με ποινές πραγματικής φυλάκισης- της αντιμετώπισης της λεγόμενης «χαμηλής παραβατικότητας» (εδώ προφανώς θα ενταχθεί και η αντιμετώπιση της «νεανικής παραβατικότητας») έρχεται να επισφραγίσει χωρίς προσχήματα ποιες είναι **οι επικίνδυνες τάξεις**: αυτές και αυτοί που δεν τα βγάζουν πέρα και κάπως πρέπει να ζήσουν, που έχουν βρεθεί να ζουν στο όριο, που έχουν «κακές συνήθειες», που δεν υπακούουν, που αντιστέκονται. **Αυτές που συμπυκνώνουν το γενικευμένο αίσθημα κοινωνικής ασφυξίας** που πρέπει με κάθε μέσο να αποτραπεί από το να εκραγεί.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η αναζήτηση «εγκληματικής οργάνωσης» πίσω από τα γεγονότα στου Ρέντη δεν είναι παρά η τελευταία πράξη της σταθερής απόπειρας εκ μέρους των εξουσιαστικών επιτελείων **να παρουσιαστεί η προληπτική βία ως ένα περιθωριακό φαινόμενο**, έξω και πέρα από την κοινωνία που τη γεννάει.

Ο «ηθικός πανικός» για την «κατάντια της νεολαίας» δεν είναι καινούριο φρούτο. Δεκαετίες τώρα τα μμε και οι κρατικοί μηχανισμοί πιπιλάνε την καραμέλα της νεανικής παραβατικότητας: «ναρκωτικά, σεξ, βία και καταλήψεις» ήταν οι τίτλοι στην δεκαετία του '90 και του 2000. **Η αστυνομική διαχείριση πλέον, της παρουσίας των νεανικών παρεών στον δημόσιο χώρο** εμπλουτίζεται με νέα περιεχόμενα. Η περίοδος της καραντίνας και οι κατασταλτικές επιχειρήσεις ενάντια σε όσα την έσπαγαν ήταν απλά ο δοκιμαστικός σωλήνας. Γιατί κάποιες παρέες δεν συμμορφώνονται σε κανονικότητες «ευπρέπειας», δεν καταναλώνουν στα κωλομάγαζα που έχουν καταλάβει τις πλατείες, είναι γενικά «προβληματικές», χαλάνε την εικόνα των καθαρών πόλεων και κινούνται πολύ. Γι' αυτό και αντιμετωπίζονται ως εν δυνάμει κίνδυνοι μέσα σε πόλεις όπου όλα οφείλουν να είναι ελεγχόμενα: **πυρκαχιά, τάξη, ασφάλεια, εργασία, κατανάλωση...**

Αυτά τα ερωτήματα για το «ποιος φταίει για τη νεανική βία» είναι στημένα ερωτήματα για να φτιάξουν τον ίδιο τον όρο «νεανική παραβατικότητα», να καλέσουν σε κοινωνική συστράτευση ενάντια στη «νέα απειλή», να ανανεώσουν τους όρους επιτήρησης «μιας νεολαίας που χάνει τον δρόμο της». Είναι στημένα ερωτήματα από εκείνους που έχουν ως όραμα τη γενίκευση του ελέγχου και της φυλακής ως όρων ζωής.

**Οι δρόμοι, οι πλατείες, τα πάρκα μάς ανήκουν και διάλογο δεν θα ανοίξουμε**

# ΔΙΑΛΟΓΟ

## με τους (κάθε λογής) ΜΠΑΤΣΟΥΣ

# ΜΟΝΟ ΜΕ ΠΕΤΡΕΣ

συναντήσεις ραδιοφωνίας #3

KYP **4/2** 6μμ



**ΘΕΡΣΙΤΗΣ**  
ΝΕΣΤΟΡΟΣ Κ' ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ - ΙΛΙΟΝ  
[thersitis.espiro.net](http://thersitis.espiro.net)

- συζήτηση:

“Οι διαδρομές της «νεανικής βίας»

και η ανάγκη διαρκούς καταγραφής της”

